

7. Даму кәсіпкерлікті дамыту қоры. Әйелдер кәсіпкерлігіне арналған қаржылық қолдау бағдарламалары. [damu.kz](<https://damu.kz>)

8. Қазақстан әйелдер кеңесі. Әйелдер кәсіпкерлігін қолдау шаралары туралы ақпарат. [qwr.kz](<https://www.qwr.kz>)

ҒТАХА 06.39.41

Ж. М. ¹Зейнуллина, А. Т. ¹Омарова, С. К. ¹Ержанова, Ш. У. ²Ниязбекова

Омарова А.Т. – Phd, профессор

С.К. Ержанова – к.э.н., профессор

Ш.У. Ниязбекова – к.э.н., доцент

¹Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды зерттеу университеті,
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ., Zhanar_Z_E@mail.ru

²Ресей Федерациясы Үкіметі жанындағы Қаржы университеті

²Ресей Федерациясы, Москва қ.

ЦИФРЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯНЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ ТИІМДІЛІГІНЕ ӘСЕРІ МЕН НӘТИЖЕЛЕРІ

Мемлекеттік басқарудың тиімділігі кез-келген мемлекеттің жұмыс істеу процесінде маңызды рөл атқарады. Бүгінгі таңда бұл мәселе азаматтардың өмір сүру сапасына тікелей әсер етеді, сонымен қатар мемлекеттің даму процесінің негізгі факторы болып табылады. Мемлекеттік басқарудың тиімділігіне жоғары мән бере отырып, «Мемлекеттік басқаруды дамытудың 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасында» бағалау жүргізудің және осы тиімділікті арттырудың негізгі қағидаттары айқындалды. Мысалы, тұжырымдамада мемлекеттік міндеттерді орындау процесінде ресурстарды ұтымды немесе тиімді пайдалану қажет екендігі атап өтіледі, мемлекеттік органдар мен мекемелер қызметінің тиімділігін өлшеуге арналған арнайы жүйе болуға тиіс, ол тұрақты негізде жүргізілетін болады.

Соның ішінде цифрландыру қоғамдық өмірдің барлық салаларына қатты әсер ете бастады. Бұл ықпал мемлекеттік басқаруды айналып өтпеді, мұнда цифрландырудың әсерінен жұмыс істеу тетіктері мен принциптері өзгере бастады.

Цифрлық трансформация тек технологиялық процесс емес, қоғам мен экономиканың барлық аспектілерін кешенді қайта құру болып табылады. Қазақстанда бұл трансформация жаһандық өзгерістер және әлемдік аренада бәсекеге қабілеттілікті арттыру қажеттілігі тұрғысынан ерекше өзектілікке ие болады.

Қазақстан Республикасының (ҚР) Мемлекеттік басқару жүйесін цифрлық трансформациялау – бұл азаматтар мен бизнес үшін мемлекеттік қызметтердің тиімділігін, ашықтығы мен қолжетімділігін арттыруға бағытталған аса маңызды процесс. Бүгінгі таңда жаһандық цифрландыру және технологиялық инновациялар жағдайында Қазақстан өзінің әкімшілік жүйесін жаңа заманның сынтетеуріндегіне бейімдеуге ұмтылуда.

Жалпы ақпараттық технологиялардың мемлекеттік басқарудың тиімділігіне әсерінің оң және теріс салдары. Ағымдағы экономикалық жүйеде тиімділіктің маңызды критерийлерінің бірі белгілі бір жүйені қолдауға арналған ақшалай шығыстардың деңгейі болып табылады. Екінші маңызды критерий – бұл іс-әрекеттің жылдамдығы. Осыған сүйене отырып, Deloitte беделді консалтингтік компаниясы өзінің аналитикалық есебінде цифрландыру бюджет қаражатының шығыстарын төмендетуге және мемлекеттік аппарат функцияларын орындау жылдамдығын арттыруға қабілетті екенін көрсетеді. Мысал ретінде АҚШ тәжірибесінен алынған сандар келтірілген, онда цифрландыру мемлекеттік басқару саласындағы қызметкерлерден 100 миллион сағатқа дейін жұмыс уақытын босата алды. Мұндай уақытты босату бюджет шығындарын 3 миллиард АҚШ долларына дейін үнемдеуге мүмкіндік берді. Цифрлық технологиялар осылайша мемлекеттік қызметшілердің уақыт шығындарын 27-30%-ға қысқартуы мүмкін.

Мұндай тұжырымдарды А.В. Маковейчук өз зерттеулерінде растайды және цифрлық технологияларды мемлекеттік басқару процесіне енгізу уақыт пен әкімшілік шығындарды айтарлықтай төмендетуі мүмкін екенін көрсетеді, әсіресе бұл бақылау мен қадағалау процесін жеңілдетуде және әртүрлі мемлекеттік мекемелер арасындағы байланысты жеңілдетуде көрінеді.

Мемлекеттік органдарды цифрландыру сияқты трансформация мемлекет, бизнес және азамат арасындағы өзара іс-қимылды оңтайландыруға мүмкіндік береді. Тіпті цифрлық технологиялар жеке және қоғамдық мүдделерді қорғауды қамтамасыз етуге ықпал етуі мүмкін екендігі атап өтілді. Демек, цифрлық технологиялар мемлекеттік басқаруда оң көрініс табады.

Мемлекеттік басқару саласын цифрлық трансформациялау процестерін зерттей отырып, жекелеген ақпараттық жүйелер мен технологиялар арасындағы автоматты алмасу мемлекеттік функциялар мен қызметтер санының азаюына алып келеді деген болжам жасауға болады, олар адамның қатысуынсыз автоматты түрде жүзеге асырылатын болады. Мемлекеттік басқарудың кейбір рәсімдері де жоғалады, нәтижесінде сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін айтарлықтай азайтуға ықпал етуі мүмкін.

Цифрлық трансформация арқасында қоғам мен экономиканың көптеген салаларына мемлекеттің араласуын біртіндеп төмендетуге болады. Бұл ретте мемлекеттің тікелей араласуынсыз басқару тиімділігінің өсуін болжайды. Ақпараттық технологиялар көптеген функцияларды өз мойнына алады. Мемлекеттік басқару жүйесіндегі оқиғалардың мұндай дамуының әсері айтарлықтай болуы мүмкін деп болжануда.

Нәтижелердің жоғары деңгейін қамтамасыз ету цифрландыруды енгізуден осы инновацияларды енгізудің дұрыс стратегиясына байланысты. Бұл трансформация сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін көрсету мүмкіндігін жоққа шығарады, өткізу қабілетін арттырады және бизнес пен халық үшін мемлекеттік қызметтер көрсету жылдамдығын арттырады. Цифрлық платформалар азаматтарға мемлекеттік қызметтерді ұсынатын, тәуліктің кез келген уақытында кен және шексіз қол жетімді портал болып табылады.

Өз зерттеулерінде осындай қорытындыға О.А. Воробьева, К.В. Важинский келеді, олар мемлекеттік қызметтерді алу үшін ең жоғары кезектердің айтарлықтай қысқаруын және уақытты үнемдеуді атап өтеді, бұл мемлекеттік қызметшілер мен қызмет алушылардың өмірін жеңілдетеді. Сондай-ақ, авторлар цифрландырудың мемлекеттік аппараттағы сыбайлас жемқорлық деңгейіне оң әсерін атап өтті.

«Электрондық үкіметтің» құрылуы мемлекеттік басқару тиімділігінің өсуіне әкеледі және бірқатар артықшылықтардың пайда болуымен көрінеді:

- мемлекеттік қызметшілердің қоғам алдындағы ашықтығын және жауапкершілігінің жоғары деңгейін арттыру, сондай-ақ қаржылық басқарудың тиімділігін қамтамасыз ету және сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін азайту;

- цифрлық технологияларды енгізу басқару жүйесін трансформациялауға және қызмет алушылардың (азаматтардың) қанағаттану дәрежесіне тікелей байланысты нәтижеге бағдарлануға итермелейді; жаңа тәсіл шеңберінде нысаналы көрсеткіштерге қол жеткізген кезде еңбек нәтижелерін бағалау жүйесін құру және жалақының өсуі түріндегі әділ сыйақы қамтамасыз етіледі;

- басқарудың икемділігі артады және ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы өзара іс-қимыл аясы кеңейеді. Смартфондарды кеңінен қолдану кез-келген жерден онлайн-әрекеттерді жасауға мүмкіндік берді; мемлекеттік басқарудың кадрлық құрамының "жасаруы" байқала бастады;

- бұрын мемлекеттік басқару жүйесіне қызмет көрсету және мемлекеттік емес басқаруды жүзеге асыру үшін әлдеқайда көп қызметкер қажет болатын, ал цифрландыру мен «Электрондық үкіметті» енгізумен мемлекеттік аппарат штаты санының қысқару үрдісі байқалады;

- «Электрондық үкімет» тұжырымдамасын дамытудың маңызды артықшылықтарының бірі – нормативтік-құқықтық актілер мен құжаттармен алмасу жүйесіндегі неғұрлым жедел және терең реформалар мен түзетулер.

Мемлекеттік басқару саласында цифрландыруды дамытудың жеткілікті деңгейі бар елдерде технологияларды неғұрлым белсенді пайдалану медициналық көмек қызметтерін жеткізуде де байқалады. Трансформация тезірек жүзеге асырылатын мобильді медициналық көмек ерекше дамуда. Мұндай динамика медициналық көмектің қолжетімділігіне, оның арзандауына оң әсер етеді және ұзақ мерзімді кезеңде, шартты түрде, жалпы денсаулық сақтау жүйесінің өнімділігінің өсуіне әсер етеді. Ақпараттық қоғамды қалыптастырудың жоғары қарқыны бар мемлекеттер рейтингтің жоғарғы сатысында тұр және қоғамның әлеуметтік өмірінің басқа жақтарын дамытуда оң нәтижелер көрсетеді.

Тұтастай алғанда, азаматтардың мемлекетпен электрондық үкімет және мемлекеттік органдардың арнайы сайттары арқылы өзара іс-қимылы бюджет шығыстарының деңгейіне елеусіз әсерін көрсетті. Сонымен қатар, корреляция дәрежесі статистикалық маңызды болып табылады және мұндай жағдайларда бюджет шығындары сөзсіз төмендейді, өйткені бұл табиғи шарт, өйткені мемлекеттік

басқару жүйесінің шығындары төмендейді. Мәселе мынада, цифрландыруды енгізуден қаржы ресурстарын үнемдеу орын алса да, шығындардың жалпы құрылымындағы маңызды емес үлес болып табылады. Сондықтан цифрлық технологияларды енгізу есебінен мемлекеттік бюджет шығыстарын азайту мақсаты елеулі нәтижелерге әкелмейді және шығыстардың тиімділігі мемлекеттік басқаруды жүргізудің және басқарушылық шешімдер қабылдаудың басқа факторларына көбірек тәуелді болады.

Жалпы алғанда, қолда бар мәліметтер негізінде цифрландыру мемлекеттік басқарудың сапасы мен тиімділігіне оң әсер етеді деген қорытынды жасауға болады.

Ақпараттық технологиялардың мемлекеттік басқарудың тиімділігіне әсерін бағалау. Атап айтқанда, мемлекеттік басқару жүйесіне цифрландыруды енгізудің қолайлы әдістерін таңдау және бағалау үшін технологиялық құралдар арасында олардың мақсаттарға қаншалықты сәйкес келетіндігі және белгілі бір саладағы мемлекеттік басқару міндеттерін шешуге қабілетті екендігі тұрғысынан салыстырмалы талдау жүргізу қажет.

Сонымен қатар, цифрландыруды мемлекеттік басқаруға енгізу кезінде алынған нәтиже мен осы нәтижеге қол жеткізуге жұмсалған ресурстардың өлшеміне назар аударған жөн. Бұл жағдайда нәтиже мен шығындар тек ақшалай түрде ғана емес, сонымен бірге еңбек және уақыт шығындарында да ескерілуі керек.

Тиімділікті бағалау жүйесіндегі тағы бір тарап халық, бизнес және басқа да мемлекеттік қызмет алушылар тарапынан кері байланысты есепке алу болып табылады, өйткені цифрлық технологияларды енгізу және электрондық үкімет арқылы қызмет көрсету алушылардың өздеріне тікелей әсер етеді.

Мемлекеттік деңгейде, оның ішінде мемлекеттік басқару саласында цифрландырудың дамуын бағалау үшін цифрландыру бағдарламаларына арналған бюджеттік шығыстардың үлесі негізінде елдің ЖІӨ көлемінің пайыздық арақатынасында бағалау жүргізуге болады. Мемлекеттік басқаруды цифрландыруды дамытуды сипаттайтын неғұрлым егжей-тегжейлі көрсеткіштер мемлекеттік басқару салалары бойынша бюджет шығыстарын бөлу деңгейі мен көлемін білдіреді және мемлекеттік аппаратты ұстауға және оның жұмыс істеуіне жұмсалатын шығындардың төмендеу серпінін байқаған жөн.

Цифрландыруды енгізудің әлеуметтік әсерін мемлекеттік қызметтерді электрондық түрде алатын халықтың үлесі; ақпараттық-коммуникациялық цифрлық технологиялар қолданылатын қоғамдық тыңдаулар арқылы мемлекеттік басқаруға қатысатын халықтың немесе бизнестің үлесі сияқты көрсеткіштер бойынша талдауға болады; сондай-ақ цифрландыруды пайдалану тұрғысынан тұрғындардың тиісті мемлекеттік органға қаншалықты риза екенін айқындау мемлекеттік басқаруды жүзеге асыру процесінде айқындалады.

Бұл жағдайда бағалаудың ең маңызды критерийлері нәтижеге қол жеткізу, экономикалық тиімділік және сыртқы бәсекеге қабілеттілік болып табылады. Цифрландырудың кез келген технологиясы енгізу кезінде мемлекеттік басқару сапасын арттыру мақсатын көздеуі тиіс. Бұл ретте мемлекеттік басқарудың сапасын аппаратты ұстауға жұмсалатын әкімшілік шығындарды азайту негізінде өлшеуге болады. Егер цифрландыруды енгізу кезінде сипатталған критерийлер ескерілсе, онда бұл табысты дамудың тежеуші факторларын азайтуға мүмкіндік береді.

Ақпараттық технологиялардың мемлекеттік басқарудың тиімділігіне әсерін бағалауды жүргізу кезінде мақсатқа қол жеткізу қабілеті, пайдалы нәтиже мен жұмсалған ресурстардың арақатынасы, бюджеттік және әлеуметтік тиімділік сияқты көрсеткіштер негізінде ақпараттық технологиялардың мемлекеттік басқарудың тиімділігіне әсерін бағалау сияқты мынадай кешенді әдістемелік тәсілдерді назарға алу қажет: нәтижелілік, экономикалық тиімділік және сыртқы бәсекеге қабілеттілік сияқты көрсеткіштерді қолдана отырып, ақпараттық технологиялардың мемлекеттік басқару тиімділігіне әсерін бағалау.

Бүгінде Қазақстан Республикасы цифрлық трансформацияға белсенді түрде бет бұруда. Осыған байланысты 2023-2029 жылдарға арналған цифрлық трансформация тұжырымдамасын іске асыру, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және киберқауіпсіздік саласын дамыту туралы есеп жарияланды. Тұтастай алғанда, ел үкіметі цифрландыруды азаматтардың өмір сүру сапасын жақсартуға, мемлекеттік қызметтердің ашықтығын арттыруға және экономикалық өсуді ынталандыруға ықпал ететін стратегиялық басымдық ретінде айқындайды. Қазақстанның цифрлық трансформациясы шеңберінде алдағы жылдары күтілетін негізгі бағыттар мен бастамалар:

1. Экономиканы тұрақты дамыту және цифрландыру.

Цифрлық трансформацияның негізгі мақсаттарының бірі жаһандық деңгейдегі өзгерістерге бейімделе алатын тұрақты экономиканы құру болып табылады. Бұл тұрғыда күтілуде:

– Цифрлық платформаларды дамыту: Қазақстан ауыл шаруашылығы, өнеркәсіп, энергетика және қызметтер сияқты экономиканың әртүрлі секторлары үшін цифрлық платформаларды дамытуды жалғастырады. Бұл платформалар өндіріс тиімділігін арттыруға және нарық қатысушыларының өзара әрекеттесуін жақсартуға көмектеседі.

– Технологияларды интеграциялау: Заттар интернеті (IoT), блокчейн және жасанды интеллект (AI) сияқты технологияларды белсенді енгізу күтілуде, бұл өндіріс процестерін оңтайландыруға және шығындарды азайтуға мүмкіндік береді.

2. Цифрлық үкімет және мемлекеттік қызметтерді жақсарту.

Цифрлық трансформацияның маңызды аспектісі электрондық үкіметтің дамуы болып табылады. 2023-2029 жылдар кезеңінде:

– Электрондық қызметтерді кеңейту: Қазақстан азаматтар үшін олардың сапасы мен қолжетімділігін жақсартып отырып, онлайн форматта қолжетімді мемлекеттік қызметтер санын ұлғайтуға ниетті. Бұл күту уақытын қысқартады және бюрократиялық жүктемені азайтады.

– Азаматтарға арналған интерактивті платформалар: платформаларды енгізу азаматтардың басқару және шешім қабылдау процесіне қатысуы үшін басымдыққа айналады. Азаматтарға ұсыныстар беруге, сауалнамаларға қатысуға және мемлекеттік бағдарламалардың орындалуын бақылауға мүмкіндік беретін құралдарды дамыту күтілуде.

3. Білім және цифрлық сауаттылық.

Цифрлық трансформацияны табысты іске асыру үшін халық арасында цифрлық сауаттылықтың жоғары деңгейін қамтамасыз ету қажет. Таяу жылдары Қазақстан жоспарлануда:

– Оқыту және біліктілікті арттыру: жастар үшін де, жұмыс істейтін халық үшін де цифрлық дағдыларды оқыту бағдарламаларын әзірлеу. Бұл цифрлық экономика жағдайында жұмысқа дайын білікті кадрларды даярлауға көмектеседі.

– Білім берудегі цифрлық технологияларды интеграциялау: оқыту сапасын жақсарту үшін жасанды интеллект пен онлайн-ресурстарды пайдалануды қоса алғанда, білім беру мекемелеріне заманауи технологияларды енгізу.

4. Киберқауіпсіздік және деректерді қорғау

Сандық қызметтер мен деректердің көбеюімен киберқауіпсіздікті қамтамасыз ету қажеттілігі барған сайын маңызды бола түсуде. Қазақстан 2023 жылдан 2029 жылға дейінгі кезеңде:

– Киберқауіпсіздік стратегияларын әзірлеу: мемлекеттік және жеке деректерді қорғау үшін киберқауіпсіздік стандарттары мен хаттамаларын белгілеу. Киберкеңістікті бақылау мен қорғауға жауапты мамандандырылған органдар құрылады деп күтілуде.

– Киберқауіпсіздік саласындағы білім: азаматтар мен кәсіпорындардың киберқауіптер және олардан қорғау әдістері туралы хабардарлығын арттыру. Бұл оқу бағдарламалары мен тренингтер болуы мүмкін.

5. Smart City және инфрақұрылымды дамыту.

Өмір сүру сапасын жақсарту және қалалық процестерді басқару мақсатында Қазақстан ақылды қалалар тұжырымдамасын дамытатын болады. Бұл бағытта күтілуде:

– Технологияларды қалалық инфрақұрылымға интеграциялау: трафикті интеллектуалды басқару, энергияны үнемдеу және ауа сапасын бақылау жүйелерін орнату. Бұл қалалық ортаны жайлы әрі қауіпсіз етуге мүмкіндік береді.

– Жеке сектордың қатысуы: қалалық инфрақұрылымды дамытуға және азаматтарға қызмет көрсету сапасын жақсартуға бағытталған инновациялық шешімдерді жасау үшін жеке инвестициялар мен әзірлеушілерді тарту.

Қазақстан Республикасының 2023-2029 жылдардағы цифрлық трансформациясы серпінді және перспективалы болады деп айтуға болады. Үкімет тиімді және ашық басқару жүйесін құруға, азаматтардың өмір сүру сапасын арттыруға және экономиканы орнықты дамытуға бағытталған инновациялық шешімдерді енгізуді жалғастырады деп күтілуде.

Бұл ретте Қазақстанның киберқауіпсіздікке, цифрлық теңсіздікке және кадрларды даярлауға байланысты сын-қатерлермен ойдағыдай күресуі маңызды. Бұл бастамаларды табысты іске асыру Қазақстанның халықаралық аренадағы ұстанымын нығайтып қана қоймай, болашақта тұрақты өсу мен даму үшін қолайлы жағдайлар жасайды.

2023-2029 жылдары Қазақстанда цифрлық трансформация – бұл сын-тегеурін және мүмкіндік. Стратегиялар мен бағдарламаларды табысты іске асыру елімізге Орталық Азиядағы цифрлық

технологиялар саласындағы көшбасшылардың бірі болуға мүмкіндік береді. Қоғамның өзгеруге дайындығы және адами капиталға инвестиция салу бұл процестің негізгі факторлары болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. 2023-2029 жылдарға арналған цифрлық трансформация, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласын және киберқауіпсіздікті дамыту тұжырымдамасы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 269 қаулысы.
2. Макаренко Л.С. Влияние цифровизации на качество государственного управления // *Modern Science*. – 2020. – № 12(1). – С. 119–124.
3. Воробьева О.А., Важинский К.В. Пути применения информационных технологий в управлении государственной и муниципальной службой // *Jurnalul Umanitar Modern*. – 2021. – Т. 4. – № 1(7). – С. 26–29.
4. Gartner. 5 Levels of Digital Government Maturity. November 6, 2017. URL: <https://www.gartner.com/smarterwithgartner/5-levelsof-digital-government-maturity>.
5. AI-augmented government Using cognitive technologies to redesign public sector work. A report from the Deloitte Centre for Government Insights. Deloitte University Press, 2017.

ҒТАХА 06.61.53

Т.Б. Казбеков, А.С. Ахметова
Т.Б. Казбеков – к.э.н., профессор
Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды зерттеу университеті
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ., ahmetova.2017.86@mail.ru

УРБАНДАЛУ ҮДЕРІСТЕРІНІҢ МІНДЕТТЕРІН ШЕШУДІҢ ӘЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕСІ

Қазіргі заманда урбандалу жаһандық және аймақтық күн тәртібіндегі басты мәселелердің бірі болып табылады. Осыған сәйкес, негізінен осы құбылысты дүниежүзілік тарихтың индустриалды кезеңімен байланыстыра зерттеген батыс ғалымдарының осы тақырыпқа арналған іргелі еңбектері де, цифрландыру құбылысымен байланысты кезеңде қалыптасқан заманауи көзқарастар да өзекті.

«Урбандалу» ұғымының мәнін анықтау тәсілдерінің екіұштылығы ғалымдар арасында оның пәнаралық сипатына қатысты белсенді пікірталас тудырды [1]. Бұл аумақтық даму факторы ретінде урбандалу үдерісінің мәнін зерттеуге жүйелі көзқарасты пайдалану қажеттілігін алдын ала анықтайды. Теориялық және әдістемелік тәсілдер урбандалған аумақтың құрамдас құрылымы туралы қажетті түсінік беруге, оның аймақтық ерекшеліктерін, табиғи-ресурстық әлеуетін және ғылыми-қолданбалы және инфрақұрылым құруға негіз болатын шаруашылық қызметін ұйымдастыруды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Урбандалған аумақтардың қалыптасу және даму үдерісін, олардың әлеуметтік-экономикалық дамудағы рөлін қарастыруға көшпес бұрын, концептуалды және категориялық аппаратты анықтау, сонымен қатар урбандалудың маңызды сипаттамаларына әртүрлі көзқарастарды зерттеу, жүйелеу қажет.

«Урбандалу» термині ғылымның әртүрлі салаларында: экономикалық географияда, қала құрылысында, әлеуметтануда және демографияда кеңінен тарады. Ұғымның бұлайша кең таралуы латын тілінен шыққан терминнің ортақ мәніне байланысты «ourbanus» – қалалық, «urbs» – қала мағынасын білдіреді.

Қазіргі заманғы зерттеулерде урбандалу «қоғамның дамуындағы қалалардың рөлін арттырудың, халықтың әлеуметтік-кәсіби және демографиялық құрылымында өзгерістер тудыратын тарихи үдеріс» деп сипатталады. Ол «кедейшілікті азайтумен және өмір сүру деңгейінің жоғарылауымен тығыз байланысты және «бірқатар әлеуметтік-экономикалық факторлардың әсерінен өндіріс пен халықтың аумақтық-қалалық шоғырлану үдерісі ретінде әрекет ететіні» анықталған.

Ю.Л. Пивоварова урбандалу әлеуметтік-экономикалық дамудың экстенсивті және интенсивті жолдарынан өтетінін атап өтті. Экстенсивті урбандалу кезінде урбандалған аумақтардың қалыптасуына жаңа фабрикалар мен зауыттар салу, пайдалы қазбалардың жаңа кен орындарын игеру негізінде өнеркәсіптік базаның экстенсивті кеңеюі әсер етеді. Екінші жағдайда, жаңа қалаларды құру емес, бар қалалардың әлеуметтік-экономикалық дамуын жақсарту, олардың желісін ел сұранысына сай қалыптастыру орын алады. Урбандалудың бұл кезеңі құрылымның күрделенуінен және қалалық